

Мария Тенева, Веселина Иванова

(Стара Загора, Р България)

ФОРМИРАНЕ НА КОМПЕТЕНЦИИ И ПРЕНОСИМОСТ НА УМЕНИЯ У СТУДЕНТИ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ ПРЕДУЧИЛИЩНА И НАЧАЛНА УЧИЛИЩНА ПЕДАГОГИКА

Статията поставя акцент върху преносимите умения, формирани в условията на университетско образование, разбирани като личностно и социално значим фактор за успешно ориентиране, адаптиране и професионално реализиране на бъдещия учител. Проведено е анкетно проучване със студенти от III^{ми} и IV^{ми} курс, специалност Предучилищна и начална училищна педагогика в Тракийски университет, град Стара Загора. Настоящото изложение представя ранжираните от анкетираните по значимост ключови професионални компетенции (по Европейската квалификационна рамка) и формите на извънаудиторна заетост, открити от тях като влияещи с най-висока степен върху развиването им.

Ключови думи: *студенти педагози, ключови компетенции за учене през целия живот, извънаудиторни форми на обучение*

The article focuses on the transferable skills, formed in the conditions of university education, understood as a personal and socially significant factor for successful orientation, adaptation and professional realization of future teachers. A survey with third and fourth year students majoring in Pre-School Education is conducted at Trakia University, Stara Zagora. The current exposition presents an ordering by relevance of key professional competences (based on the European qualification framework) and the forms of out-of-class activities having an impact on their development.

Keywords: *students, educators, key competences for lifelong learning, out-of-class training.*

Постановка на проблема. Членството на страната ни в Европейския съюз изисква промяна в стратегиите на обучение. Във връзка с подобряване качеството на висшето образование все по-голяма е необходимостта от оптимизация на цялостния учебен процес. Нараства значимостта на извънаудиторната заетост на студентите, посредством която се постига разширяване и задълбочаване на знанията, получени от аудиторните форми на обучение. Проявяват се индивидуално-личностните качества на студентите,

техният творчески подход към решаването на задачите, развиват се нови умения и компетенции. Динамичността на настоящето все по-осезаемо ни убеждава в ползата от идеята за „учене през целия живот“. Университетите насочват своите усилия към теоретичната подготовка на студентите, към нейните практически проекции, а развитието на личностни и социални умения остава на втори план.

Европейската квалификационна рамка (ЕКР) поставя акцент върху резултата от обучението, а не върху неговата продължителност или вложените средства [3]. Резултатите от образователния процес са описани в три категории – знания, умения и компетентности. Това ни насочва към идеята, че **квалификациите са комплексна характеристика, включваща резултата от обучението, теоретичните знания, практическия опит, социалната компетентност, уменията за екипна работа.**

Според избраните и формулирани в Препоръките на Европейския парламент и на Съвета от 2005 година обхват и съдържание на ключовите компетенции за учене през целия живот, които трябва да се развиват, са:

- Комуникация на майчин език
- Комуникация на чужди езици
- Математически компетенции и основни компетенции в науката и технологиите
- Компетенции за работа с дигитални технологии
- Умение за самостоятелно обучение
- Междуличностни, межкултурни и социални компетенции, както и граждански компетенции
- Предприемачески компетенции
- Изразяване чрез средствата на културата

Съобразяването с тези препоръки на Европейския парламент, заложи в ЕКР би довело до обединяване на различните квалификационни системи, до улесняване трансфера на квалификации между отделните страни, до постигане на практическа приложимост на компетенциите, както на национално, така и на

европейско равнище: „ЕКР ще подпомогне по-голямата мобилност на учащи и работещи. Тя ще улесни учащите в описанието на притежаваното широко равнище на компетентности в полза на предлагащите работа фирми и лица в други страни” [3].

Изяснявайки проблема за професионалните компетентности, Я. Мерджанова изтъква следното: „Професионалните компетенции фиксират правомощията в професията за определени дейности и функции, съобразно йерархията на професията в националния класификатор” [2: 35].

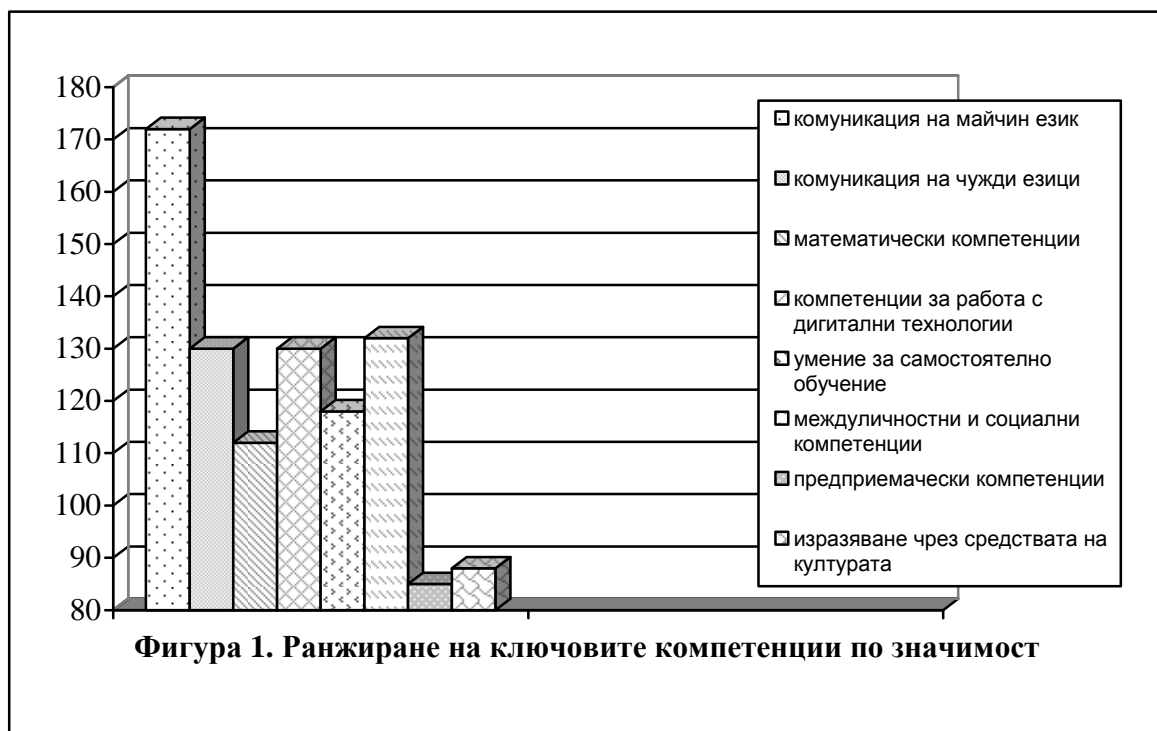
Целта на настоящото изследване е да се проучи становището на студенти от III^{-ти} и IV^{-ти} курс, специалност Предучилищна и начална училищна педагогика в Тракийски университет, град Стара Загора относно формиране на преносими умения в условията на университетско образование, като личностно и социално значим фактор за успешното им ориентиране, адаптиране и професионално реализиране в обществото в контекста на съвременните динамични промени в пазара на труда.

Задачите, които си поставихме са в следните направления:

1. Студентите да открият онези ключови компетенции според ЕКР, които са с най-голяма значимост за тяхната личност.
2. Да посочат формите на извънаудиторна заетост, които в най-висока степен влияят върху формирането на ключови професионални компетенции.
3. Да определят най-значимите според тях умения, усвоени в процеса на обучението им в Тракийски университет, които биха им помогнали при овладяването и реализирането в нова професия.

Изследването се проведе чрез анкетиране. За по-голяма обективност при отговор на въпросите, анкетата бе анонимна, като единствено се изискваше от студентите да посочат курса, в който се обучават.

В анкетата бяха предоставени за ранжиране от първо до осмо място според тяхната значимост горепосочените в ЕКР ключови компетенции (*фиг.1*).

Както се вижда от *Фигура 1*, с най-голяма значимост е открояна от анкетираните **компетенцията за комуникация на майчин език**. Студентите осъзнават, че добрата комуникативна култура, особено съотнесена към тяхната специална подготовка, е от съществено значение за успешната им реализация като педагози.

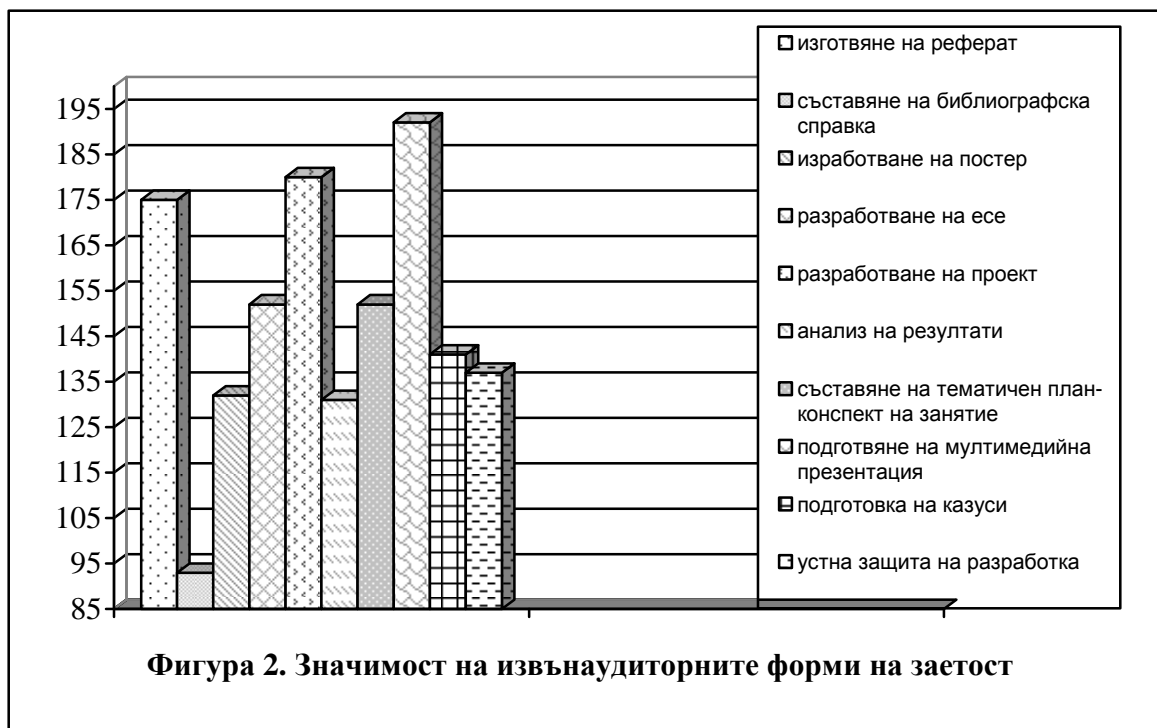
На второ място са поставени **междоличностни, межкултурни и социални компетенции, както и граждански компетенции**. Удовлетворени сме от факта, че бъдещите педагози изтъкват значимостта именно на компетенциите, свързани с приемането на личността на другия с неговата индивидуалност, неповторимост и самоценност в мултиетническата среда, в която живеем.

Съвременното моделира ориентацията на младата личност към уменията за използване на **дигитални технологии и комуникация на чужди езици**. Това ярко проличава и от поставянето на тези компетенции на еднакво равнище от анкетираните.

По-задни позиции заемат **математическите компетенции, уменията за самостоятелно обучение, предприемаческите компетенции и компетенциите за изразяване чрез средствата на културата.**

Задачите, за извънаудиторна заетост на студентите обикновено са свързани с репродуктивно ползване на Интернет и преписване на отделни научни публикации без влагане на творчество. Водеща е репродуктивната, а не продуктивната активност на студентите. Според М. Колева „*Включването на т.нар.интерактивни методи позволява усвояването преди всичко на организационни умения за работа в екипи, отработването на техники за решаване на преднамерени или непреднамерени проблемни ситуации. Действията и анализите на студентите в тези случаи най-често са следствие от усвоените системни знания, специфични за педагогическата наука*” [1: 58].

С цел да се открият онези форми на извънаудиторна заетост, които в най-висока степен способстват за формирането на компетенции, бяха предоставени на студентите за ранжиране от първо до десето място най-често използваните според учебните програми (*фиг.2*).

Посочените като най-полезни за формирането на професионални компетенции извънаудиторни форми на заетост - **подготвяне на мултимедийна презентация, разработване на проект и изготвяне на реферат** корелират с откритите на *Фигура 1* ключови компетенции. Те изискват способности за работа с компютърни технологии, богата езикова култура, усвоени социални и междуличностни умения, екипно взаимодействие и др.

Изработването на постер и съставянето на библиографска справка са поставени на последните места от студентите. Това насочва вниманието ни към необходимостта от актуализиране на извънаудиторните форми на заетост с превес на такива, които изискват осигуряване на креативна мотивационна образователна среда при обучението на студентите.

На студентите бе възложена задачата да открият три ключови умения от дванадесетте, идентифицирани от нас като важни за качествена специализирана подготовка (квалификация), които според тях имат най-висока трансверсалност при овладяване на нова професия. Полученият резултат е отразен на *Фигура 3*.

Както се вижда от *Фигура 3*, на първо място са посочени **организационните умения**; на второ - **уменията за работа в екип**; на трето – с еднакви стойности са **уменията за решаване на проблеми, за публична реч и компютърна грамотност**. На четвърта позиция са групирани **уменията за критическо мислене и креативност**, на пета - **уменията за планиране и за писмено изразяване**, а на шеста - **уменията за анализ на ситуации, за оценяване и междуличностните умения**. Диференцирането в шест компактни групи показва, че студентите осъзнават и осмислят, че те са в основата за адаптиране към процесите, свързани с по-голяма мобилност, работа в екипи, мултикултурно общуване и др.

Изводи. Проведеното от нас изследване показва, че формите на извънаудиторна заетост трябва да съдържат конкретна и реална приложна основа, която да позволява на обучавания да открие проекцията на разглежданите проблеми в професионалните компетентности и развие уменията му за пренос и практическо решаване, както в бъдещата педагогическа практика, така и в нова професионална среда.

Проучването на методите за формиране, измерване, оценяване и включване на преносимите умения в категориите на качество и задължително присъствие в резултатите на обучението биха благоприятствали личностното, професионалното развитие и реализация на студентите.

ЛИТЕРАТУРА

1. Колева, М. Педагогическата триада качество – оценяване – реализация / Маргарита Колева. – Педагогика, – С.: - гл. ред. пед. изд., 2009., бр.1-2, - с. 54-66.
2. Мерджанова, Я. Методи и форми на професионално обучение в тяхната съотносителност / Яна Рашева - Мерджанова. – Педагогика. – С.: - гл. ред. пед. изд., 2003, бр.7, с. 34-43.
3. http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/broch_bg.pdf

СВЕДЕНИЯ ЗА АВТОРИТЕ

Мария Славова Тенева - доктор по педагогика, доцент, доцент по Дидактика, ръководител на катедра „Педагогически и социални науки“ в Педагогически факултет на Тракийски университет.

Веселина Георгиева Иванова – доктор по педагогика, доцент, доцент по Теория и методика на физическото възпитание, спортната тренировка (вкл. методика на лечебната физкултура) в катедра „Предучилищна и начална училищна педагогика“ в Педагогически факултет на Тракийски университет.